

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Конціцкої Гражини

«Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки

На сьогодні соціально-політичний рух жінок виступає умовою розвитку принципів демократії, ідеалів громадянського суспільства і необхідною складовою процесу культурних перетворень в гуманістичному контексті.

Соціально-культурна рівність чоловіків і жінок – це питання рівності людського існування. Політична сфера й суспільство загалом не функціонує належним чином у випадку знецінення гендерної ролі, зокрема, творчої ролі жінки; не збалансованого співвідношення двох взаємодоповнюючих начал – чоловічого і жіночого. Відомо, що становище жінки в соціумі виявляє дійсну ступінь цивілізованості тієї чи іншої соціальної спільноти, а також відображає ступінь прихильності її членів принципам природного права, гуманізму та рівності. Свобода є основоположною сутнісною характеристикою людини. Замах на свободу жінки, на її право бути повноправним членом суспільства, виключення з політичного процесу абсолютно негативним чином позначається на якості функціонування політичної системи суспільства в цілому. Фемінізм – глобальний рух, що охоплює історичні, філософські, релігійні, політичні, соціоекономічні, етичні аспекти, торкається перспективи розвитку майбутньої цивілізації, шляхів її виходу з глобальної кризи.

Із наведених причин політичний аналіз фемінізму представлений у дослідженні Гражини Конціцкої постає актуальним у світлі антропологічного повороту в рамках політичної науки. Авторка підкреслює, що сучасний фемінізм, який піддав критиці традиційну патріархальну концепцію соціо-політичного розвитку людства, висуває потужну альтернативу, в якій жінка постає як активний суб'єкт соціо-політичного процесу.

Вирішення актуальних проблем, покладених в основу дисертаційної роботи, логічно зумовлює його мету, котра полягає у з'ясуванні теоретико-

методологічних основ дослідження феміністичних рухів у політиці та виокремленні їх зміни в умовах процесів глобалізації.

Визначена мета дослідження деталізована авторкою у завданнях, серед яких найбільшої уваги заслуговують такі:

- уточнення сутності поняття «феміністських рухів у політиці» у межах сучасних теоретико-методологічних підходів;
- визначення теоретико-методологічні підстави аналізу феміністських рухів відповідно до окреслених етапів;
- аналіз етапів концептуалізації феміністської теорії у політологічному контексті, вивчення змісту та теоретичних основ досліджень фемінізму;
- з'ясування проблем лідерства та культури статі на прикладі жіночих рухів, уточнення поняття «жіночі політичні рухи», «проблема лідерства» / «проблема жіночого лідерства», «патріархат та культура статі», «природа і культура у фемінізмі»;
- характеристика феміністської теорії у сучасних політичних рухах в контексті з'ясування змісту нових феміністських політичних доктрин та політичної практики сучасного фемінізму.

Коректно, відповідно до мети і завдань, в дисертації сформульовані об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом є теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці; предметом дослідження стали етапи концептуалізації феміністської теорії та її історичні форми репрезентації у жіночих політичних рухах.

Визначаючи методологічні засади дисертаційного дослідження, авторка використовує міждисциплінарний підхід до визначення сутності та форм фемінізму на основі принципів історизму. Авторка також значно розширила аналіз форм фемінізму через застосування принципів компаративістського підходу, котрий виходить із детермінованого порядку перебігу та прямолінійних причинно-наслідкових співвідношень у політичних процесах. Отже, методологічною основою дисертації є принципи конкретно-історичного і політологічного аналізу, які ґрунтуються на історичному (логічному),

об'єктивному, системному та всебічному підході, за допомогою яких авторка дослідила та узагальнила феномен фемінізму та його методологічне підґрунтя.

Аналіз тексту дисертаційної роботи та автореферату дає змогу зробити висновок, що в процесі реалізації сформульованих мети та завдань дисертаційного дослідження авторка опрацювала значну кількість джерел, критично проаналізувала наукові та журналістські публікації з проблеми, систематизувала матеріали, що дало змогу чіткіше виокремити дослідницькі проблеми дослідження, підкреслити їхню актуальність.

Сукупність методологічних принципів та відповідних їм методів дослідження дозволили авторці сформулювати низку теоретичних положень і висновків, які містять наукову новизну, переконливо обґрунтувати їх у тексті дисертації. Серед положень новизни дисертаційного дослідження відзначимо найвагоміші:

По-перше, авторка на основі комбінованої методології дослідження, постійно апелюючи до системності політичної теорії, формулює методологічні підстави дослідження феміністських рухів в контексті соціо-політичного простору. При цьому дисертантка детально аналізує принципи трансформації феміністичних рухів у політиці у співвідношенні із еволюційним потенціалом гуманістичних поглядів щодо ролі жінки, акцентуючи на структуризації феміністського руху в окремі напрями, впливі суспільно-політичних змін та громадянських інституцій на усі явища фемінізму;

По-друге, вперше представлено та визначено специфіку феміністських рухів у компаративістській площині Україна-Польща-Захід. Авторка послідовно обґрунтовує позицію щодо ряду особливостей польського феміністичного руху, перманентно наголошуючи на характері її політичного контексту, що виявляється у відсутності дієвої загальнодержавної структури (оскільки існуючі структури мають суто формальний характер). Авторка переконливо аргументує власну позицію вказуючи на те, що формальні і неформальні жіночі об'єднання в Польщі спрямовані на творення цілісної структури за зразком американських жіночих організацій; специфіка діяльності польських жіночих організацій

обумовлена значним впливом на ці структури релігійних ієрархів та костелу. При цьому окремо аналізується роль костелу, оскільки релігійні організації в Польщі прив'язують жінку до родинних цінностей, виховання дітей, консервативних засад, характерних для національної традиції. Окремим проблемним аспектом розглядаються представницькі жіночі загальнодержавні форуми пов'язані із цілісним вирішенням суспільних проблем, в межах функціонування котрих, «жіноча тема» є лише певним схематичним елементом. При цьому дисертантка Конціцка Г. з'ясовує сутність таких негативних аспектів польського соціально-політичного простору як висунення на головні посади в офіційних жіночих об'єднаннях дружин президентів, прем'єрів, інших посадовців, що не завжди підтримується не лише феміністськими активістками, але й окремими групами суспільства зокрема.

Щодо українського аспекту порівняння, авторка приходить до ряду важливих висновків, адже понад два десятки жіночих об'єднань загальнодержавного рівня в Україні, часто діють не в рамках окресленої феміністичної програми, а відповідно до визначених партійних пріоритетів, оскільки більшість з них є політичними партіями. Авторка підкреслює, що феміністичні об'єднання загальнонаціонального характеру в Україні зазвичай залежні від адміністративних органів та пов'язані із фінансово-економічними групами, відповідно й існування значної кількості жіночих структур обумовлено передвиборчою доцільністю. Усе перераховане стає причиною того, що питання квот жінок у виборних та адміністративних органах носить декларативний характер і не виконується.

По-третє, авторка детально обґрунтовує становлення та розвиток «культурного фемінізму», відкидаючи традиційну схему інтерпретацій жіночих рухів із поділом на «ліберальний фемінізм», «радикальний фемінізм», «марксистський фемінізм», «соціалістичний фемінізм». Виходячи з того, що фемінізм іманентно детермінований як плюралістична теорія, дисертантка встановлює, що існування єдиної цілісної феміністичної конструкції унеможлиблюється. Авторка намагається не обійти увагою в науковому аналізі

власне діалектику течії, котру визначає її подальшою змінністю, при цьому окреслюючи можливі вектори подібного діалектичного розвитку у формі «французького психоаналітичного фемінізму», «лесбійської етики», «екофемінізму», «чорного фемінізму», «womanism».

У дисертаційному дослідженні Г. Конціцка уточнює розуміння соціально-політичної природи фемінізму та характер сучасного етапу розвитку феміністських рухів у політиці. При цьому окремо підкреслюється необхідність правового регулювання вказаних процесів у глобальному вимірі, вироблення правових основ оцінки та гарантій розвитку явищ, творення умов для поєднання феміністських рухів з «новими рухами» у соціальній та суспільній площині. Ця проблема є надзвичайно актуальною і дискусійною саме сьогодні. Її вирішення в рамках дисертаційного дослідження також містить елементи новизни.

Основні теоретичні положення роботи висвітлені в опублікованих авторкою 8 працях, у тому числі: 7 статтях у вітчизняних і польських фахових виданнях та одній монографії. Апробація результатів дослідження відбувалася в процесі обговорення та виступів на міжнародних конференціях, зокрема: у Католицькому університеті в Любліні (Республіка Польща, 2012, березень); загальнопольській науковій конференції “Ochronaprawczłowieka w Polsce i naswiecie w XXI wieku”(Республіка Польща, Люблін, Університет ім. Марії Кюрі-Скłodовської, 2015 р., лютий); у виступі з рефератом “Zapobieganie i zwalczanieprzemocywobec kobiet” на науковій конференції “Przemoc w rodzinie – powewyzwania, staryproblem” (Республіка Польща, Вища гуманістична школа в Радомі, 2015, грудень) та рефераті “Kobietaprzewódca: kwestialiderapolitycznego” на міжнародній гуманістичній конференції “NowePristupy v riadeni a vedenicuoli” в Ліптовськiм Яні (Словаччина, 2016, вересень). Також авторка взяла участь у наукових конференціях гуманітарних відділів Люблінської політехніки (Республіка Польща, 2014, травень), Вищої школи економіки (Республіка Польща, Лодзь, 2015, жовтень), Вищої школи господарства і фінансів (Республіка

Польща, Сянок, 2016, березень), загальнопольській науковій конференції (Республіка Польща, Кросно, 2015, липень).

Результати дослідження також обговорено на засіданнях кафедри теорії та історії політичної науки Львівського національного університету імені Івана Франка.

Текст дисертації Г. Конціцької цілковито розкриває логіку дослідження та реалізації визначених мети та завдань. Її структура складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг рукопису дисертації становить 202 сторінки (з них 165 – основний текст). Список використаних джерел містить 258 позицій.

Автореферат повністю відображає зміст дисертації, її структуру, теоретичні висновки, а також основні положення наукової новизни та висновки дослідження. Автореферат оформлено у відповідності зі сучасними вимогами Департаменту атестації кадрів Міністерства освіти і науки України.

Практичне значення роботи визначається обґрунтованим дисертантом методологічним інструментарієм та категоріально-понятійним апаратом для дослідження специфіки політичного процесу крізь призму феміністського руху. Узагальнені висновки дисертації можуть бути використані в ході розробки навчальних посібників, курсів з історії політичної думки, політичної історії, конфліктології та у викладанні навчальних дисциплін «Гендерні виміри політики», зокрема. Висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані для подальшого переосмислення ролі жінки в умовах розбудови громадянського суспільства, зокрема в Україні, та у Східній Європі в цілому.

Викладені в роботі положення, теоретичні висновки та узагальнення також можуть бути використані органами державного управління для вироблення політичних стратегій розвитку держав на пострадянському просторі, котрі сприятимуть підвищенню толерантності і порозуміння щодо гендерної рівності жінки та можливості її усебічного розкриття як актора політичного процесу із автономним баченням прав людини та відповідних стратегій їх реалізації.

Не применшуючи загалом позитивного враження від дисертації Г.Конціцкої вважаємо за необхідне висловити зауваження та побажання з приводу деяких її положень.

По-перше, вимагають більш уважного використання терміни і категорії, котрі дисертантка застосовує у своєму дослідженні. У тексті роботи не визначено, що достеменно має на увазі авторка, вживаючи наступні поняття «ментальностеві перетворення», «культура фемінізму», «культура статі» – на наш погляд, необхідно окремо теоретизувати вказані категорії у методологічному розділі, а не лише побіжно тлумачити їх у практичній частині дослідження. Також потребують більш глибокого обґрунтування вказані підходи в межах методологічного розділу, зокрема «трансцендентальний фемінізм» та «фемінізм родинно-домашнього напрямку», адже текст дисертації не дає чіткого уявлення щодо специфіки саме таких підходів і необхідності їх виокремлення за напрямами.

По-друге, оскільки фемінізм відносять до «нових соціальних рухів» доцільно було б окреслити у окремому підрозділі сутнісні риси цього виду колективної діяльності, а головне підкреслити методологічні підстави його дослідження. Оскільки, сам феномен нових соціальних рухів став предметом наукових пошуків і дискусій порівняно нещодавно. Найширше визначення цього явища постає з окреслення його як форми колективної дії, що реалізується позаінституціональними каналами та спрямована на заперечення або захист існуючих владних позицій у сфері політики, культури, економіки. Відповідно, характер сучасного фемінізму у великій мірі є похідним від характеру «нових соціальних рухів» загалом.

По-третє, на наш погляд доцільно було б дещо скоригувати структуру роботи, зокрема у розділі 4 «Суспільно-політичні основи діяльності жіночих організацій: приклад Польщі та України» (с.139-175) висновки щодо спільних та відмінних моментів у розвитку українського та польського феміністичного руху необхідно винести у окремий підрозділ, оскільки розділ присвячений

компаративістському питанню безумовно потребує такого узагальнюючого структурного елементу.

По-четверте, глибина і практична цінність роботи значно зросли, якщо б використана у дослідженні методологія була б доповнена теорією соціального конструювання знання у класичній версії П. Бергера та Т. Лукмана Цей напрям теоретико-методологічних досліджень, базуючись на феноменологічних засадах, відкриває широкі можливості для вдосконалення аналітичного інструментарію в питаннях сутності та механізмів конструювання і трансформації політичної ідентичності в межах соціальних рухів, зокрема і феміністичного. Соціальний конструктивізм пояснює принципи об'єктивації суб'єктивних процесів (та смислів), з допомогою яких конструюється інтерсуб'єктивний світ, а також механізми інтерналізації (сприймання) об'єктивованих значень і смислів у формі соціальних та політичних інститутів, їхнє засвоєння в рамках вторинної соціалізації в межах пропонованих конкретним рухом принципів та схем схоплення соціальності.

Загалом висловлені зауваження не носять принципового характеру і не применшують значимості роботи дисертанта, а лише пропонують можливі шляхи подальшого розвитку та вдосконалення досліджуваної тематики.

У результаті проведеного аналізу тексту дисертаційного дослідження та автореферату, приходимо до висновку, що дисертація Гражини Конціцької «Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці», подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук, є цікавим та оригінальним дослідженням, яке логічно та аргументовано представляє системний підхід автора до концептуалізації феномену фемінізму в умовах різних національних дискурсів і повною мірою демонструє професійно-наукову зрілість та методологічну грамотність авторки.

Дисертація Гражини Конціцької «Теоретико-методологічні основи дослідження феміністських рухів у політиці», носить самостійний та завершений характер, відповідає паспорту спеціальності 23.00.01 – політичні інститути та процеси, профілю спеціалізованої вченої ради Д 35.051.17 та вимогам п. 9, 11, 12

«Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, щодо дисертації на

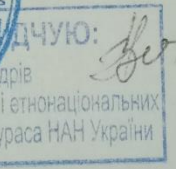
здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук, а його авторка, Гражина Конціцка – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Офіційний опонент:

Доктор політичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу теоретичних та прикладних
проблем політології Інституту
політичних і етнопатристичних
досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України

Л.О. Кочубей

14 березня 2017 р.